

Fülöp Károly

Esszészövegek grammatikai elemzése

A tanulmány egy felnőttek írásstratégiáit elemző kutatás keretében tanár szakos hallgatók esszészövegeit vizsgálja. Összefoglalja a hasonló tárgyú, korábbi kutatások főbb eredményeit, majd bemutatja a szerzőnek az esszészövegek grammatikai vizsgálatában kapott eredményeit. A kutatás kiterjed az egyes bekezdésekben megjelenő mondattípusokra, az esszészövegekben előforduló egyszerű és összetett mondatok arányára; a szövegterjedelem, a mondatszám és az egyes mondattípusok összefüggéseire; az utaló- és a kötőszók használatára, a mondat szintű alá- és mellérendelő kapcsolatok elemzésére. A tanulmány – a kutatás korábbi szakaszainak folytatásaként – kitér a nemek eltérő szövegalkotási sajátosságaira, valamint a bölcsész, a természettudományi és a vegyes szakos tanárjelölt hallgatók dolgozataiban kimutatható grammatikai különbségekre is. A kutatási eredmények hasznosíthatók lehetnek nemcsak a további kutatásokban, hanem a középiskolai anyanyelvi nevelésben is.

Bevezetés

A hazai fogalmazástanítás évtizedek óta ismert problémáival, az oktatás valamennyi szintjén jelentkező nehézségeivel számos tanulmány foglalkozott már az elmúlt évtizedekben (B. Fejes 1981; Jakab 1983; Kernya 1988; Kádárné Fülöp 1990; Horváth 1998; Molnár 2000, 2002, 2003; Kegyesné 2008; Tóth 2008; Molnár 2009ab; Nagy 2009ab; Pintér 2009; Szilassy 2014). Az élet minden területén szükséges kommunikációs kompetencia fejlesztése szempontjából kulcsszerepet játszik az iskolai anyanyelvi nevelés. A fejlesztés hatékonyságához ismernünk kell, hogy a mai iskolás korosztály milyen szövegalkotási képességekkel rendelkezik, és milyen tényezők hatnak ennek a fejlődésére.

Nagy Zsuzsanna kis mintán, a levél műfajában végezte el a vizsgálatát, és megállapította, hogy a tanulók alig több mint 40%-ának van csupán ismerete arról, miként kell megszerkeszteni egy levelet, 10%-uk csak papírra vet néhány sort, és a műfaj szerkezeti sajátosságaival egyáltalán nincs tisztában (Nagy 2009b). A kapott fogalmazási teljesítmény mérési eredménye azonban nagy valószínűséggel nem megfelelően tükrözi a tényleges képességet, a kompetenciát Molnár Edit Katalin (2000) véleménye szerint. A műfaj ugyanis nagymértékben befolyásolhatja a teljesítményt: a hétköznapi életben is gyakrabban használt szövegtípusok megalkotása egyszerűbb, mint más, bonyolultabb szabályrendszer alapján felépülő szövegeké (Molnár 2000).

B. Fejes Katalin (1981) a szöveget alkotó mondatok, tagmondatok, mondatrészek számát és arányait kutatta a Deme László (1971) által kidolgozott mutatók alapján: 3–5. osztályos diákok szövegeinek a jellemzőit vizsgálta, és megállapította, hogy a fogalmazások többsége átmeneti stádiumban van a mondathalmazból szöveggé válás folyamatában. A diákok ötödikes korára már fejlődés is kimutatható: ügyesebben kezelik a bonyolultabb mondatokat, gyakoribb az összetett mondatok használata, ezen

belül az alárendelés is. „A tagmondatosodás jelensége azonban azzal jár együtt, hogy a mondatrészek belső komplexitása nem növekszik számottevően. A nagyobb bonyolultságú mondatokból álló fogalmazások rövidebbek; ez valószínűleg arra utal, hogy a jobb fogalmazók jobban összeszedett tartalmat közölnek a szorosabban strukturált formában” (Molnár 2009a: 141).

Jakab Edit (1983) a B. Fejeséhez hasonló módszerekkel 7–8. osztályosok fogalmazásait értékelte. Ebben a korosztályban az írásproduktumok már hosszabbak voltak, az egyszerű mondatok aránya 44,9%, az összetetteké 55,1% (Jakab 1983). Általános iskolás fiúk és lányok fogalmazásainak a genderszempontról vizsgálata kapcsán Kegyesné Szekeres Erika (2008) külföldi kutatások, többek között Busemann (1995) és Hast (1993) német kisiskolások körében végzett felméréseit idézi, amelyek a lányok írásbeli nyelvhasználatának a fiúkénál magasabb szintjét mutatták ki. Hozzáteszi, hogy míg a lányok tárgyakat és személyeket jellemző szövegproduktumokban, addig a fiúk a logikus strukturáltságot igénylő, úgynevezett tömörítő szövegtípusokban nyújtottak magasabb teljesítményt. Brügelmann (1994) és Mannhaupt (1994) alapján kiegészíti azzal, hogy mindezeket a nemekkel kapcsolatos pedagógusi és szülői sztereotípiák is erősítik, sőt generálják. Ilyen sztereotípiák például a lányok precizitásra törekvő, igényesebb munkájára, a fiúk gondatlanabb írásképére vonatkozó előítéletek és általánosítások. Kegyesné vizsgálatának hipotézise tehát annak a feltételezésnek a bizonyítása vagy az elvetése volt, hogy a lányok önálló szövegproduktumai magasabb értékeket mutatnak, mint a fiúk fogalmazásai, és ezek a különbségek az életkor előrehaladtával csökkenő tendenciát mutatnak. A vizsgálat kimutatta, hogy az általános iskola harmadikos korcsoportjában a fiúk fogalmazásainak a megszerkesztettsége (a mondat egységek és a mondat egységek egymáshoz való aránya) meghaladja a lányokéit, és a mérés értékei is szétartóbbak. Hatodikos korban az átlagos megszerkesztettség még mindig a fiúknál magasabb, de a különbség jelentősen csökken, és ez a nemek közötti különbségek kiegyenlítődésének a folyamatát igazolja. A fogalmazások reprezentáns mondat típusának arányai, vagyis az egyszerű és az összetett mondatok számának a hányadosa harmadik osztályban szintén mutat nemre jellemző különbséget – igaz csak kis mértékben – a fiúk javára: a lányok csak kevéssel több összetett mondatot írnak, mint egyszerűt, míg a fiúk több mint kétszer annyit. A nemek közötti különbség itt szignifikánsnak bizonyult. Hatodik osztályra – az előző szemponthoz hasonlóan – végbemegy egy kiegyenlítődési folyamat: a fiúk ugyan megtartják az előnyüket a lányokkal szemben, de a harmadikban tapasztalt erőteljes differenciálódás eltűnik, a különbség sokkal kisebb. A lányok felzárkóznak a fiúk mellé, szövegproduktumaik fő mondat szerkesztési elvében már nem jellemző az egyszerű mondatok nagymértékű túlsúlya, ők is egyre több összetett mondatot használnak, mi több, ez válik reprezentáns mondat típusává. Ebben az életkorban mindkét nem esetében a fogalmazásoknak már csak 24%-ában dominánsak az egyszerű, 76%-ában pedig az összetett mondatok (Kegyesné 2008).

A harmadikos fogalmazások tagoltságáról, azaz a mellé- és az alárendelő mondatok arányáról Kegyesné megállapítja, hogy szövegproduktumaikban a fiúk az alárendelő összetett mondatot valamivel jobban kedvelik, mint a mellérendelőt: a fiúk fogalmazásainak 40%-ára igaz csak, hogy több a mellérendelő tagmondat, 56%-ában pedig az alárendelés dominál. A lányoknál ez az arány éppen fordított. A fiúcsoporton belüli szórás viszonylag kicsi, a lányokén belüli nagy, azaz náluk az egyéni

eltérések az átlagosnál nagyobbak. Hatodik osztályra a nemek közti különbség itt is csökken: a lányok fogalmazásainak 64%-ában a mellérendelő tagmondatok dominálnak, míg a fiúknál pontosan ilyen arányban az alárendelők (Kegyesné 2008).

A 17 éves tanulók szövegalkotási képességét vizsgáló, 2008-ban végzett kutatásában Nagy Zsuzsanna (2009a) az írásbeli teljesítményt befolyásoló tényezők között megjegyzi azt az általánosan elfogadott véleményt, hogy a verbális képességek terén, tehát a szövegalkotásban is, a lányok számottevő előnyben vannak a fiúkhoz képest. A monitorvizsgálatok (Vári 1999; Molnár 2002, 2003) azonban a nemek közti teljesítményben csak kismértékű különbséget igazoltak. Nagy Zsuzsanna 2008-as saját vizsgálatát megelőző hazai fogalmazáskutatások megfigyeléseit is összegzi erre vonatkozóan. Orosz (1972) ugyan a lányok szövegeit tipikusan hosszabbnak találta, de nem mutatott ki szignifikáns különbséget, Kádárné (1990) és Horváth (1998) is csak bizonyos mértékben talált különbséget a nemek szerinti teljesítményben. Molnár Edit Katalin (2002) vizsgálatának az összbenomásra, a szerkezetre, a nyelvhelyességre és a külalakra irányuló szövegértékelési szempontjai közül 7. osztályban az összes, 11.-ben csak az utóbbi két szempont esetében mutatott ki jelentősebb különbséget a nemek közti írásteljesítményben. A Molnár Edit Katalin szempontrendszerére épülő vizsgálatának eredményei alapján Nagy Zsuzsanna megállapítja, hogy „a korábbi tendenciáktól némileg eltérően azt láthatjuk, hogy a szerkezet és a nyelvhelyesség kivételével valamennyi szempontból szignifikáns különbség mutatható ki a két nem között a lányok javára. Legnagyobb eltérést a külalak és a helyesírás tekintetében tapasztalhatunk, de a tartalom és az összbenomás-jegy esetén is statisztikailag releváns különbséget mutattak ki az elvégzett t-próbák” (Nagy 2009a: 27).

Horváth Zsuzsanna (1998) anyanyelvi érvényességvizsgálat keretében végzett kutatást fiatal felnőttek szövegalkotási képességére vonatkozóan. Az érvelő feladat kijelölésében kiindulási pontnak tekintette, hogy „a diákok fogalmazási ismereteiket az elsajátítás kontextusaitól eltérő körülmények között alkalmazzák, mégpedig olyan műfajban és témában, ahol mód nyílik az írásbeli kifejezőképességben [...] a személyes tudás és a tárgyyszerű látásmód érvényesítésére” (Horváth 1998: 155). Vizsgálata során az általános érvényű és az alkalmazásra képes, kritikai gondolkodásmódot helyezte előtérbe. Kutatási előzményként jelölte meg az IEA keretében végzett 1985-ös nemzetközi fogalmazásvizsgálatot (Kádárné 1990). Ennek alapján alakította ki az érvelés értékelésének a kritériumrendszerét, amelynek az elemeit a feladatban rögzített tényezők képezik: „a címetek, a kommunikációs kontextus, a terjedelem, a műfaj, az érvek és ellenérvek száma és tartalma, a címadás kívánalma, valamint a saját álláspont megfogalmazása” (Horváth 1998: 163). A szövegminőség és -terjedelem fontos tényezőjének tartja, hogy mennyire tájékozott a diák az adott témakörben. Ezt két különböző témában írt érvelések összevetésével igazolta. A szerkezet sajátosságait négy szempont szerint értékelte: a gondolatmenet logikája, a bekezdések gondolati felépítése és a gondolategységek világos elkülönülése mellett a jelen kutatáshoz az utalóelemek használatára vonatkozó megállapítások szolgálnak fontos adatokkal. Az *Erőszak önvédelemből* című témában 10,9% azoknak az aránya, akik ritkán használnak utalószókat, fogalmazásaikban gyakori a mellérendelés; 37%-uk csak evidens esetekben használja, megfelelően pedig a dolgozatírók 52,2%-a alkalmazza őket. Az *Európa – határok nélkül* című témában 8%, 35,5% és 56,6% a dolgozatok megoszlása az előbbi sorrendben (Horváth 1998).

Molnár Edit Katalin (2009b) a felsőoktatásban is végzett szövegalkotási készségekre irányuló kutatást. A tudományos témában megoldott szövegalkotási feladatok eredménye alapján a diákokat három csoportba sorolta: a célkitűzés, a tartalom feltárása és elrendezése szempontjából a dolgozatírók 10%-a adta a felkészületlenek, 10%-a a kompetens alkalmazók és 80%-a az éppen tanulók csoportját. Szilassy Eszter (2014) az IEA-vizsgálat standardjai alapján értékelt a felsőoktatásban készült dolgozatszövegeket; megfigyeléseinek csak kis része vonatkozott szerkezeti jelenségekre, de a szövegalkotási képesség hiányosságait már ezekben is kimutatta. Jelen tanulmány szintén egyetemi hallgatók dolgozatszövegeit elemzi, ezúttal a grammatikai szerkezet sajátosságait mutatja be.

A kutatás céljai, hipotézisei

A kutatás célja az esszészövegek grammatikai szerkezetének a vizsgálata, az egyes mondatfajták előfordulási arányainak a feltárása. Az alá- és mellérendelés elemzése a vizsgálatban minden esetben a mondat szinten, a tagmondatok közötti grammatikai kapcsolatok szintjén történt. A kutatás jelenlegi szakaszának legfontosabb kérdése az volt, hogy az egyetemi hallgatók dolgozatainak a grammatikai szerkezetéből nyert adatok tükrözik-e a korábbi, általános és középiskolások körében végzett kutatások eredményeit a szövegalkotási kompetencia terén. Ezek alapján két hipotézist fogalmaztam meg:

- A mondatok grammatikai megszerkesztettsége szerint a férfi hallgatók esszéiben a fogalmazási képesség fejlettebb szintje várható, mint az azonos szakpáron tanuló női hallgatóké.
- A bölcsész tanárjelöltek esszészövegeinek a grammatikai megszerkesztettsége meghaladja az informatikus, illetve a természettudományi szakos hallgatókét.

A kutatás anyaga, módszerei, a kísérleti személyek

A vizsgálat anyagát ugyanaz a 30 egyetemi esszédolgozat adja, amelyeket korábban szerkezeti és tipográfiai szempontból elemeztem (Fülöp 2017a, b). Az esszék az anyanyelvi kritériumvizsgára felkészítő szemináriumokon születtek 2014 és 2015 között. A fogalmazásokat 90 perc alatt kellett elkészíteni az órán, előre ismert témában. Minden csoportban hasonló körülmények között, hasonló tartalmú és idejű előzetes felkészítés történt. A hallgatók hat téma közül választhattak; a jelen vizsgálat anyagába 30 dolgozat került rétegzett mintavétellel *A kommunikáció formái és eszközei* című témából. A hallgatók lehetőséget kaptak a szöveg géppel történő megírására, de csak nagyon kevesen éltek ezzel, ebben a korpuszban kizárólag kéziratos szövegek szerepelnek. A vizsgálat anyagát 10 fő bölcsész (BTK), 10 fő informatikai (IK) és természettudományi (TTK) tanári szakos, valamint 10 fő vegyes (BTK–egyéb) szakpáron tanuló, nappali tagozatos tanárjelölt hallgató – 15 fő férfi és 15 fő nő – dolgozata képezi.

A kutatás módszere a dokumentumelemzés; a statisztikai elemzésekhez az IBM SPSS Statistics 20 programot használtam.

A kutatás eredményei

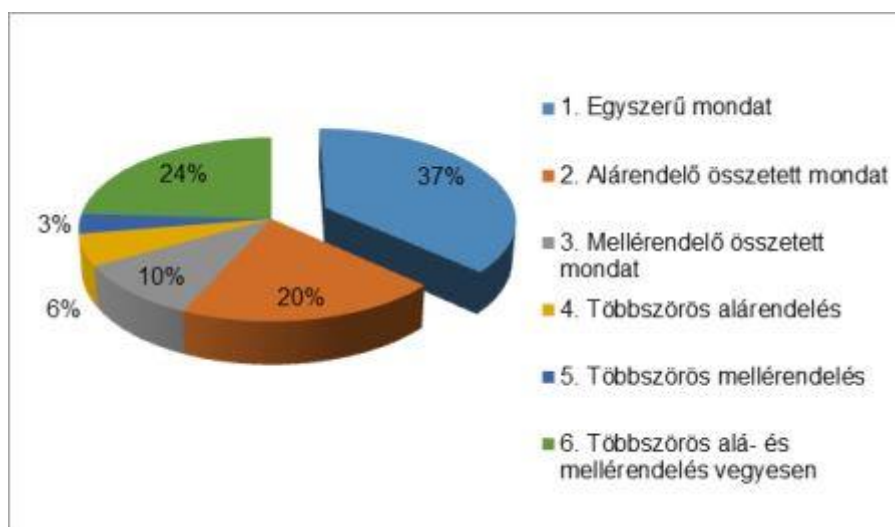
A kutatás korábbi – a szöveg terjedelmére, mondat- és karakterszámára irányuló – szakaszában igazolódott, hogy azok a dolgozatírók alkottak hosszabb szövegeket, akiknek a szakpárjában legalább az egyik szak bölcsészettudományi (Fülöp 2017a). A bölcsész hallgatók eredménye jobb volt, mint az informatikai vagy a természettudományi képzésben résztvevőké. A tisztán bölcsész és a BTK–egyéb szakos hallgatók teljesítményében összesítve minimális eltérés mutatkozott, nemek szerinti bontásban azonban a tisztán BTK-sok között a férfiak, a vegyes bölcsészcsoporthoz viszonyítva a nők írásai voltak a hosszabbak. A korpusz személyek szerinti vizsgálata további fontos adatokkal szolgált: a legtöbb esszészöveg terjedelme egy körülbelül 3400–3600 karakterből álló, kiegyenlített adattartományban helyezkedett el. Ettől csak néhány dolgozat tért el pozitív vagy negatív irányban. A legrövidebb dolgozat 2672 (férfi, BTK–egyéb szak), 2739 (nő, BTK), illetve 2790 karakterből (férfi, IK–TTK) állt, amíg a leghosszabbak 6155 (nő, BTK–egyéb szak) és 6072-ből (férfi, BTK). Az IK–TTK szakosok dolgozatai közül a leghosszabb 3783 karakter terjedelmű volt (Fülöp 2017a).

Dolgozatonként átlagosan 6,9 a bekezdések száma, egy-egy bekezdés átlagos hossza az összes dolgozathoz viszonyítva 4,8 mondat. A dolgozatok első és a záró bekezdése általában rövidebb; a leghosszabb a harmadik, majd ezt követi a második. Az ötödik bekezdést követően a bekezdések mondatlétszáma fokozatosan csökken. A teljes korpusz mondatátlaga dolgozatonként 33,53 (Fülöp 2017a).

Az egyszerű és összetett mondatok arányának vizsgálata az esszészövegekben

Az esszészövegek grammatikai szerkezetének összehasonlító elemzése a dolgozatokban előforduló egyszerű és összetett mondatok arányát, az összetett mondatok tagmondatainak a számát, az alá- és a mellérendelések fajtáit, valamint az utaló- és kötőszóhasználatot kutatta nemek és szakpárok szerinti csoportosításban.

Az 1. ábra a dolgozatok mondatainak szerkezet szerinti megoszlását szemlélteti a teljes korpuszban. Az ábra az egyszerű (37%) és az összetett mondatok (63%) arányát mutatja, az utóbbit további csoportokra bontva. Az összetett mondatok különböző csoportjainak az ábrán szereplő adatai a teljes vizsgálati anyag összes mondatához viszonyított értékeket jelentik, az összetételek közötti megoszlást csak arányaiban szemléltetik. Az alárendelő mondatok 20%-a (200 mondat) tehát az összetételek 31,55%-át teszik ki; a mellérendelő összetett mondatok ennek majdnem a felét, 15,93%-ot. A többszörösen alárendelő mondatok 8,83%-át adják az összetett mondatoknak, a többszörös mellérendelések az 5,52%-át. A dolgozatok összetett mondatainak a legnagyobb része alá- és mellérendeléseket egyaránt tartalmazó többszörös összetétel.

1. ábra

Az egyszerű és összetett mondatok aránya az esszészövegekben (%)

Az adatok alapján megállapítható, hogy a kutatásban részt vevő egyetemi hallgatók sok egyszerű mondatot használnak ugyan az esszéikben, de az összetett mondatok erőteljes dominanciája – azon belül kisebb mértékben az alárendeléseké is – a grammatikai szerkesztettség magasabb szintjét mutatja a közoktatásban kimutatott korábbi eredményekhez képest (Jakab 1983; Kegyesné 2008). Az életkor előrehaladtával és az iskolázottság szintjével párhuzamosan tehát feltételezhető a fogalmazások grammatikai megszerkesztettségének az erősödése.

1. táblázat

Az esszészövegek mondatfajta szerinti bontásában (db, %)

	Teljes korpusz		BTK férfi		BTK nő		IK–TTK férfi		IK–TTK nő		BTK–egyéb férfi		BTK–egyéb nő	
	db	%	db	%	db	%	db	%	db	%	db	%	db	%
1.	370	36,83	67	35,07	43	32,58	61	37,66	70	40,94	66	37,72	63	36,42
2.	200	19,93	37	19,37	30	22,73	33	20,37	31	18,13	37	21,14	32	18,50
3.	101	10,07	18	9,43	11	8,33	19	11,72	18	10,53	20	11,43	15	8,67
4.	56	5,57	11	5,76	13	9,85	7	4,32	7	4,09	10	5,71	8	4,62
5.	35	3,49	7	3,67	5	3,78	8	4,94	8	4,68	4	2,29	3	1,74
6.	242	24,11	51	26,70	30	22,73	34	20,99	37	21,63	38	21,71	52	30,05
Összesen	1004		191		132		162		171		175		173	
Jelmagyarázat:														
1. Egyszerű mondat														
2. Alárendelő összetett														

3. Mellérendelő összetett
4. Többszörös alárendelés
5. Többszörös mellérendelés
6. Többszörös alá- és mellérendelés vegyesen

Az 1. táblázat együttesen mutatja az esszék mondatszámát és a különböző mondatfajták százalékos megoszlását. Az 1. ábrán szereplő kerekített értékek itt két tizedes jegyre pontosítva jelennek meg a teljes mintavétel, valamint a nemek és a szakpárok szerinti bontásban. Megfigyelhető, hogy a dolgozatokban mért mondatszám viszonylag kiegyenlített a nemek és a szakpárok szerinti egyes csoportokban, ugyanakkor kimutatható, hogy a BTK-s női hallgatók dolgozatainak összesített mondatszáma sokkal kevesebb, a BTK-s férfiaké pedig sokkal több, mint a többi csoportban. Ez az egyetemistákra vonatkozóan is megerősíti Molnár Edit Katalin már idézett megállapítását (Molnár 2009a: 141), és a hipotézisemet is alátámasztja: a bölcsész szakos női hallgatók jobb fogalmazók, írásaik rövidebbek; mondanivalójukat összeszedettebb, szorosabban strukturált formában közlik.

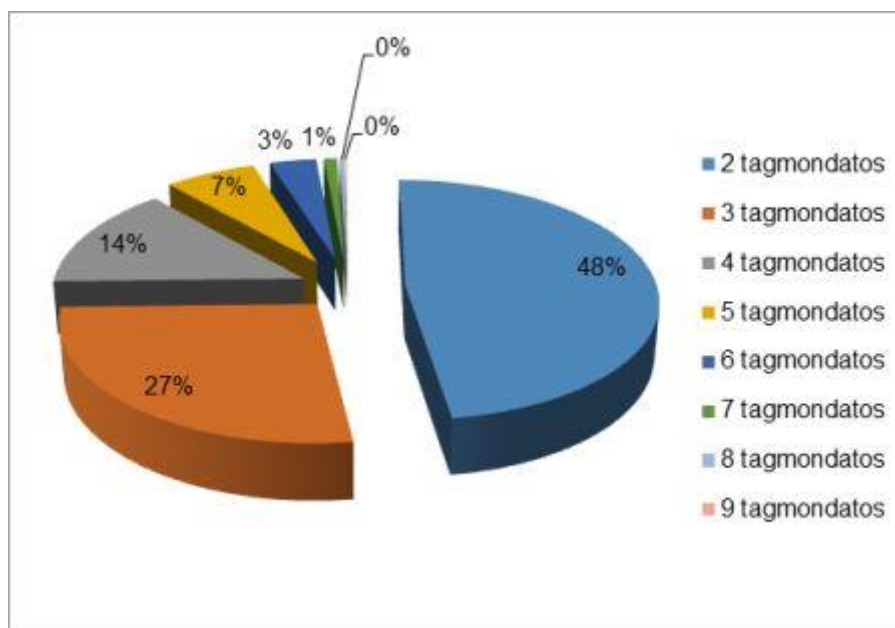
Az egyszerű mondatok magasabb száma egy dolgozaton belül a szövegalkotási képesség alacsonyabb szintjét jelezheti. Az 1. táblázatban látható értékek az IK–TTK szakos női hallgatók teljesítményét mutatják ezen a téren a leggyengébbnek, a BTK-s nőket pedig a legerősebbnek. A férfiak eredménye kiegyenlítettebb; az IK–TTK és a vegyes szakosok mondatainak közel azonos hányada (kb. 37,7%) egyszerű mondat, a BTK-s férfiaknál ez az arány mintegy 2,5%-kal kevesebb. A női hallgatók dolgozataiban az egyszerű mondatok aránya (36,65%) összességében majdnem megegyezik a férfiakéval (36,82%), de a BTK-s és a vegyes szakosok kevesebb egyszerű mondatot használnak, mint a szakpáron belüli férfi társaik, így dolgozatuk nagyobb része áll összetett, grammatikailag strukturáltabb mondatokból. Ez az érték csak az IK–TTK szakosok esetében mutat fordított eredményt: a női dolgozatírók esszészövegeinek 40,94%-a áll egyszerű mondatokból. A többszörös összetételek szám- és százalékadatai a BTK szakos férfiak és a BTK–egyéb szakos nők esszéinek összetettebb grammatikai szerkezetét bizonyítják: a korpusz átlagánál magasabb értéket mutatnak, ez szintén alátámasztja a vizsgálat mindkét hipotézisét. Az adatokból szakpáronként és nemek szerint is kimutatható az alá- és a mellérendelések aránya, és ez az alárendelések magasabb száma esetén a grammatikai szerkesztettség magasabb szintjét jelentheti. Ez a BTK-s női hallgatóknál kimagasló. A megfigyelést erősítik a többszörösen összetett, alá- és mellérendeléseket vegyesen tartalmazó mondatok előfordulásai, mivel ezekben a mondatokban legalább egy alárendelés mindenképpen van. Ebből a mondattípusból legtöbbit a BTK–egyéb szakos női hallgatók esszéiben találunk, majd a tisztán bölcsész szakos férfiak írásai következnek.

A kutatás első hipotézisét kétmintás t -próbával vizsgáltam. A grammatikai szerkezet alapján a férfi hallgatók szövegalkotási képességének magasabb szintjét feltételeztem a női hallgatókéval szemben azonos szakpár esetén. A t -próba alkalmazási feltételeit: a normális eloszlást Kolmogorov–Smirnov-próbával, a szóráshomogenitást Levene-féle F -próbával ellenőriztem. A próbák mindkét feltétel teljesülését igazolták.

Az egyszerű mondatok számát tekintve a statisztikai próba nem mutatott ki a dolgozatokban szignifikáns különbséget sem a szakpárok, sem a férfiak és a nők csoportjai között [BTK szakosok: $t(8) = 1,79$; $p = 0,11$; IK–TTK szakosok: $t(8) = 0,58$; $p = 0,58$; vegyes szakosok: $t(8) = 0,11$; $p = 0,92$]. A statisztikai próba az alárendelések számára vonatkozóan sem mutatott ki szignifikáns különbséget a férfiak és a nők között az egyes csoportokban [BTK szakosok: $t(8) = 0,46$; $p = 0,66$; IK–TTK szakosok: $t(8) = 0,18$; $p = 0,87$; vegyes szakosok: $t(8) = 0,46$; $p = 0,66$]. Annak ellenére, hogy a statisztikai próbák ezt nem igazolták, az adatok alapján megállapítható, hogy valamennyi szakpáron belül a férfiak több alárendelő mondatot használtak a fogalmazásaikban, mint a nők. A legtöbb alárendelés a BTK szakosoknál fordul elő (férfiak: 9,6; nők: 8,6), utána a vegyes szakosok következnek (férfiak: 9,4; nők: 8,0), végül az IK–TTK szakosok (férfiak: 8,0; nők: 7,6). Ezek az adatok részben alátámasztják a kutatás első hipotézisét a férfi szövegalkotók esszészövegeinek a magasabb szintű grammatikai megszerkesztettségére vonatkozóan.

A tagmondatok számának vizsgálata az összetett mondatokban

A 2. ábra az összetett mondatok tagmondatszám szerinti százalékos megoszlását szemlélteti. Az összetett mondatok mintegy fele (48%) áll két tagmondatból, a többi (52%) többszörös összetétel.

2. ábra

Az összetett mondatok tagmondatszám szerinti megoszlása (%)

Bár a többszörösen összetett mondatok használata általában a szövegalkotási kompetencia magasabb szintjét jelzi, a kutatási anyagban található öt tagmondat feletti összetételek néha túlságosan bonyolult szerkezetűek; mondatátszövődések, szabálytalan összetételek, laza szerkesztésű közbeékelések, felsorolások nehezítik a tagmondatok viszonyának a megállapítását és a közlési szándék megértését.

Az ábra adatait a 2. táblázat szakpárok és nemek szerint is részletezi. A kétszeres és a háromszoros összetételek esetében mindhárom szakpár hallgatóinál kimutatható, hogy az adott mondatfajtából a férfiak használnak többet. A két tagmondatos összetételek között ez a különbség kimagasló a legalább egyik szakjukban bölcsész hallgatóknál. A bonyolultabb, háromnál több tagmondatos összetételek magasabb száma is a BTK-s hallgatókra jellemző, a férfiakra és a nőkre egyaránt. A legbonyolultabb szerkezetű összetett mondatokat a vegyes szakosok alkották: négy férfi dolgozatában fordul elő hét tagmondatból álló mondat, két nő alkotott nyolc, egy pedig kilenc tagmondatosat.

Az összetett mondatok és a többszörösen összetett mondatok első főmondatához kapcsolódó alárendelések közül 399 volt egyenes, azaz főmondat-mellékmondat sorrendű; 60 fordított, azaz mellékmondat-főmondat sorrendű. A vizsgált alárendelésekben összesen 35 közbeékelés található, ez jellemzően a mellékmondatnak a főmondatba ékelődése. A BTK-soknál 151 egyenes, 13 fordított mondatrendű alárendelés született, a közbeékelések száma 8; az IK–TTK szakosoknál ugyanebben a sorrendben 120, 24 és 15; a BTK–egyéb szakosoknál pedig 128, 23 és 12 volt ezek megoszlása.

2. táblázat

Az összetett mondatok megoszlása tagmondatszám szerint (db)

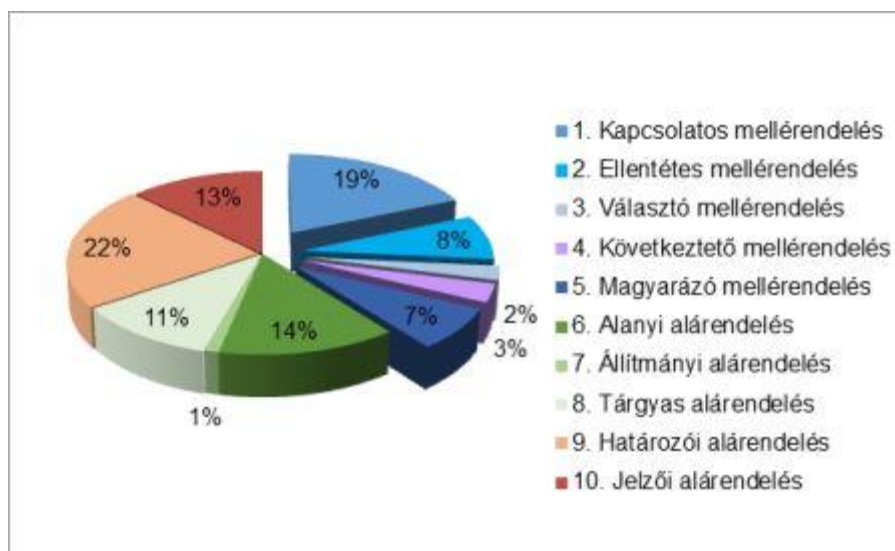
	2 tagmondat	3 tagmondat	4 tagmondat	5 tagmondat	6 tagmondat	7 tagmondat	8 tagmondat	9 tagmondat	Összesen
BTK férfi	52	27	17	12	4	1	0	0	113
BTK nő	40	24	12	4	4	0	0	0	84
IK–TTK férfi	51	32	8	5	3	1	0	0	100
IK–TTK nő	48	27	13	8	3	0	0	0	99
BTK–egyéb férfi	56	29	12	5	1	4	0	0	107
BTK–egyéb nő	47	26	23	7	6	0	2	1	112
Összesen	294	165	85	41	21	6	2	1	615

Az alá- és a mellérendelő viszonyok fajtáinak vizsgálata a dolgozatokban

Az alá- és a mellérendelések megoszlását a 3. ábra szemlélteti. A mellérendelő viszonyok közül legtöbbször a kapcsolatos fordul elő; ezek adják az összetételek 19%-át, a mellérendelések 47%-át. Az összetételek között az ellentétes mellérendelések 8%-os előfordulása a mellérendelő viszonyok 20%-ának felel meg. Az esszé műfaja indokolhatja a magyarázó mondatok viszonylagos nagy számát (7%), ez a mellérendelések között a harmadik legmagasabb érték (19%). A legkevesebb a választó mellérendelések száma, ez az összetételek mindössze 2%-a, azaz a mellérendelések 6%-a. A műfaj

sajátosságaiból adódóan elvárható lenne a tényekből levont következtetések megfogalmazása, ennek ellenére a következtető mellérendelések száma alacsony; az összetételeknek csak a 3%-a, vagyis a mellérendelések 8%-a.

Az összetételek nagyobb hányada alárendelő (61%). Ebből a legtöbb, a teljes korpuszban előforduló összetételek 22%-a határozós alárendelés, amely az alárendelések 36%-ának felel meg. Ez azonban megoszlik a határozók különböző fajtái között. Gyakori a mód- és az időhatározós viszony megjelenése, az utóbbi sokszor feltételes jelentésárválattal. A jelzői alárendelés szintén gyakori (az összetételek 13%-a, az alárendelések 21%-a), és szintén megoszlik az egyes jelzőfajták között; a leggyakoribb közöttük a minőségjelzős és a kijelölő jelzős alárendelés, a mennyiség- és a birtokos jelzős kapcsolat jóval kevesebb. Értelmezős viszonyt a korpusz nem tartalmaz. Mindezekből az következik, hogy az alárendelések közül az alanyi (az összetételek 14%-a, az alárendelések 23%-a) és a tárgyias (az összetételek 11%-a, az alárendelések 18%-a) összetételek előfordulása a leggyakoribb, ha figyelembe vesszük, hogy ezek már nem oszlanak további csoportokra. Az állítmányi alárendelés az összetételek mindössze 1%-ában jelenik meg, ez az alárendeléseknek mindössze 2%-a.

3. ábra

Az alá- és a mellérendelések megoszlása az esszészövegek összetett mondataiban (%)

Az adatokat részletesebben, nemek és szakpár szerinti bontásban a 3. táblázat tartalmazza. Az adatsorok tanúsága szerint a BTK szakos férfi és női, valamint az IK–TTK szakos női hallgatók használják legváltozatosabban a különböző mondatfajtákat; esszészövegeikben valamennyi mondatfajta megtalálható, és csak náluk fordul elő a szövegek csekély hányadában szereplő állítmányi alárendelés.

Kimagasló érték mondattípusonként az IK–TTK szakos női hallgatók tárgyias alárendeléseinek (36) és kapcsolatos mellérendeléseinek (72); a BTK–egyéb szakos nők határozós (76) és a BTK szakos férfiak jelzős (46) alárendeléseinek, valamint az IK–TTK szakos férfiak ellentétes mellérendeléseinek (28)

a száma. Társaiknál kimutathatóan sokkal kevesebbet használtak az IK–TTK szakos férfiak a kapcsolatos mellérendelő mondatból (13). A választó mellérendelések számában a BTK szakos férfiak és a BTK–egyéb szakos nők mellett a többi csoport jelentősen elmarad.

3. táblázat

Az alá- és a mellérendelő mondatok előfordulása az esszészövegekben nemek és szakkpárok szerint (db)

	Alárendelések				
	alanyi	állítmányi	tárgyas	határozós	jelzős
BTK férfi	32	7	25	54	46
BTK nő	26	3	22	41	26
IK–TTK férfi	36	0	22	35	20
IK–TTK nő	34	5	36	41	22
BTK–egyéb férfi	27	0	22	54	34
BTK–egyéb nő	34	0	25	76	24
Összesen	189	15	152	301	172

	Mellérendelések				
	kapcsolatos	ellentétes	választó	következtető	magyarázó
BTK férfi	51	18	12	7	15
BTK nő	27	14	2	6	13
IK–TTK férfi	13	28	1	9	12
IK–TTK nő	72	16	3	8	22
BTK–egyéb férfi	38	13	5	5	23
BTK–egyéb nő	54	19	11	9	16
Összesen	255	108	34	44	101

A különböző bekezdések jellemző mondattípusainak a részletes vizsgálata egy újabb tanulmány témája lehet, ez a kutatás jelenlegi szakaszának nem feladata, de néhány, a nyitó és a záró bekezdésekre vonatkozó megállapítást érdemes rögzíteni. A nyitó bekezdésben a dolgozatírók többségénél általában egyszerű mondatok és kétszeres összetételek szerepelnek, elsősorban alárendelések. A többszörösen összetett mondat ritka. Általában egy vagy több rövid mondat szerepel a fogalmazás élén bevezetésként. Ez sokszor egy megállapítás, az elvégzendő feladat azonosítása, témamegjelölés:

Arról fogok írni, Azt kaptuk feladatul, Az volt a feladat, hogy... A záró bekezdésben a helyzet éppen fordított: egyszerű mondatok viszonylag ritkán fordulnak elő. Ez általában az összegzés helye, ennek megfelelően leggyakoribb a többszörös összetétel, amely legtöbbször alá- és mellérendeléseket is tartalmaz vegyesen.

A kutatás második hipotézise szerint a bölcsész szakos hallgatók esszéinek a grammatikai megszerkesztettsége felülmúlja az IK–TTK és a vegyes szakos hallgatókét. Ezt egy szempontos varianciaanalízissel vizsgáltam, amelynek mindkét előfeltétele teljesült: a szórás-homogenitás és a normális eloszlás. A hallgatók három csoportja között a statisztikai próba nem mutatott ki szignifikáns különbséget sem az egyszerű mondatok [$F(2,27) = 0,36; p = 0,7$], sem az alárendelő mondatok számában [$F(2,27) = 0,36; p = 0,74$]. A csoportátlagokat a 4. táblázat szemlélteti, a csoportok elemszáma 10 (fő) volt. Bár a statisztikai szignifikanciaszintet nem érte el a varianciaanalízis, az adatok alátámasztják a hipotézist: mindkét mutató a bölcsész szakosok grammatikailag komplexebb nyelvi megnyilatkozásait igazolja a mondatok szintjén.

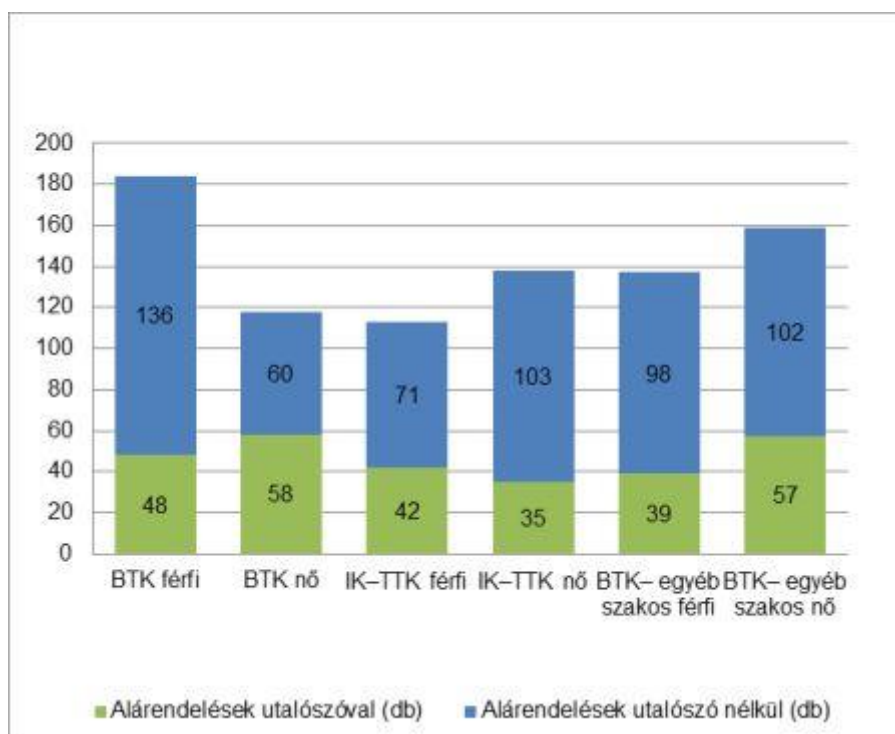
4. táblázat

Az egyszerű és az alárendelő összetett mondatok számának összehasonlítása szakpáronként (db)

		BTK szakosok	IK–TTK szakosok	BTK–egyéb szakosok
Egyszerű mondatok száma	Átlag	11	13,1	12,9
	Szórás	4,74	4,75	8,26
Alárendelő mondatok (alárendelések) száma	Átlag	9,1	7,8	8,7
	Szórás	3,29	3,39	4,62

Az utaló- és kötőszóhasználat vizsgálata az esszészövegekben

Az anyanyelvi érvényességvizsgálat (Horváth 1998) adatai szerint a fiatal felnőttek 8–10%-a ritkán, 35–37%-a csak evidens esetekben, 52–56%-a pedig megfelelően használja az utalóelemeket. A kutatás jelen szakasza ilyen adatok feltárására nem vállalkozhatott, ez a szövegek tartalmi elemzését is igényelné. Mivel a kutatásban részt vevő személyek köre életkor és végzettség szerint részben hasonló a Horváth Zsuzsanna által vizsgált csoportokéhoz, feltételezhető, hogy az arányok itt is hasonlóak lennének; ezt a kutatás további szakaszaiban érdemes vizsgálni. Egyelőre a számadatok összegzése készült el nemek és szakpárok szerint, ezt a 4. ábra és az 5. táblázat adatai szemléltetik a kétszeres és a többszörös összetételekben előforduló valamennyi utalószóra vonatkozóan.

4. ábra

Utalószó használata az esszészövegek alárendelő mondataiban (db)

Az 5. táblázat a 4. ábrát kiegészítő százaléértékeket is tartalmazza. A BTK hallgatói között a férfiaknál 26%, a nőknél 49% az utalószóval szerkesztett alárendelések aránya; az IK-TTK-s férfiaknál ugyanez 37%, a nőknél 25%, míg a vegyes szakpárok hallgatói között a férfiaknál 28%, a nőknél 36%. Az összes alárendelő viszony 33%-ában található utalószó. A legtöbb utalószó a BTK szakos női hallgatók és a BTK-egyéb szakos női hallgatók dolgozataiban található. Az utalószóval és az utalószó nélkül szerkesztett alárendelő mondatok aránya a BTK szakos nőknél szinte egyenlő; az IK-TTK szakos férfiaknál és a BTK-egyéb szakos nőknél az utalószó nélküli alárendelések száma körülbelül kétszerese az utalószóval jelöltekének. Az utalószó nélküli alárendelések túlsúlya minden csoportban kimutatható, a legnagyobb az arányuk a BTK-s férfiak és az IK-TTK szakos nők dolgozataiban. A vizsgálati anyagban leggyakrabban előforduló utalószók: *úgy, az, azt, akkor, azért.*

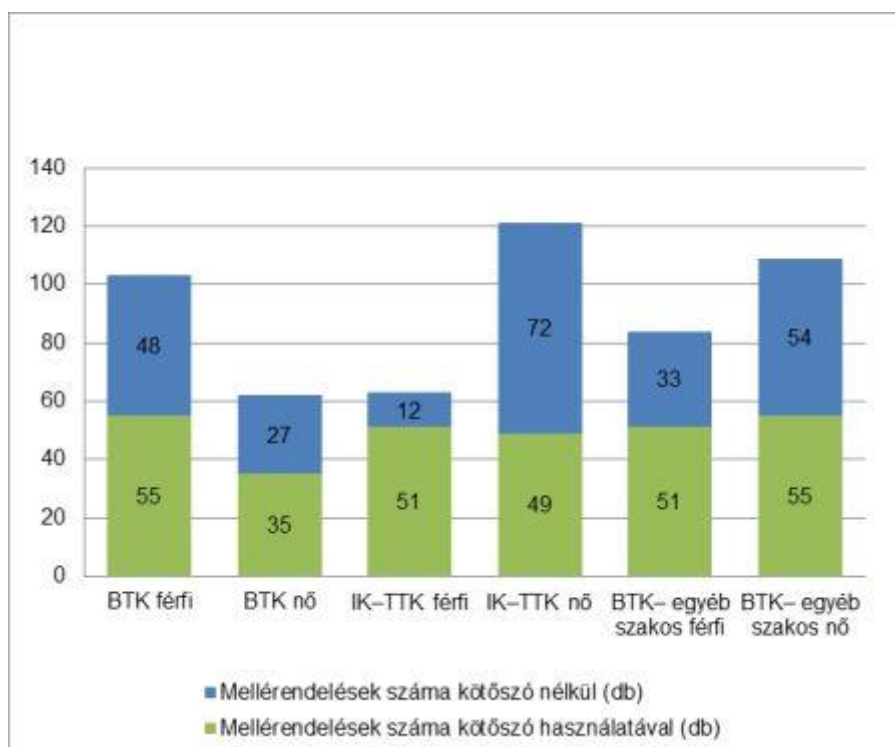
5. táblázat

Utalószó használata az alárendelő mondatokban (db, %)

	Alárendelés				
	Utalószóval		Utalószó nélkül		Összesen
	db	%	db	%	
BTK férfi	48	26	136	74	184
BTK nő	58	49	60	51	118
IK–TTK férfi	42	37	71	63	113
IK–TTK nő	35	25	103	75	138
BTK–egyéb szakos férfi	39	28	98	72	137
BTK–egyéb szakos nő	57	36	102	64	159
Összesen	279	33	570	67	849

Az alárendelő mondatokban használt kötőszók aránya fordítottja az utalószókénak: a 849 alárendelő viszonyból 653 (72%) a kötőszóval szerkesztett; a BTK férfi hallgatóinál 128, a nőknél 82; az IK–TTK szakos férfiaknál 91, a nőknél 92; a vegyes szakpárok férfi hallgatóinál 117, a nőknél pedig 143. Az alárendelések kisebb hányada, 196 mondat (28%) kötőszó nélküli. A leggyakrabban használt alárendelő kötőszók: *hogy* (kiemelkedően a legtöbb előfordulással), *ha*, *mert* és a vonatkozó névmások közül: *aki*, *ami*, *amikor* (és ezek toldalékolt változatai).

Az 5. ábra a kötőszóval jelölt és a kötőszó nélküli mellérendeléseket szemlélteti. A korpuszban 542 mellérendelő viszony található, beleértve a főmondatok közötti és az alsóbb mondat szinteken elhelyezkedő mellékmondatok közötti mellérendeléseket is. Ebből 296 a kötőszóval szerkesztett, az összes mellérendelés 54,61%-a. A legtöbb kötőszóval szerkesztett mellérendelést az IK–TTK szakos férfi hallgatók (81%) használták, a legkevesebbet a velük azonos szakpáron tanuló nők (40,5%). A többi csoportban ez az érték 50,5% és 61% között helyezkedik el. Megállapítható, hogy valamennyi csoportban a kötőszóval szerkesztett mellérendelések száma felülmúlja a kötőszó nélküliekét, kivéve az IK–TTK szakos női hallgatók csoportját, ahol a kötőszó nélküli mondatok másfélszeres túlsúlya tapasztalható. A vegyes szakpáron tanuló női hallgatóknál mindössze 1% eltérés mutatható ki a kötőszóval jelölt összetételek javára. A leggyakoribb mellérendelő kötőszók: *és* (*s*), *de*, *nemcsak*, *hanem... is*, *ezért*, *így*, *hiszen*, *tehát*.

5. ábra

Kötőszóhasználat a mellérendelő tagmondatok között (db)

Összegzés

A tanulmány tanár szakos egyetemi hallgatók esszészövegeinek a grammatikai vizsgálatáról számolt be. Bemutatta az egyszerű és az összetett mondatok arányát, az alá- és a mellérendelő viszonyok alakulását a bölcsész (BTK), az informatikus és a természettudományos (IK-TTK), valamint a vegyes (BTK-egyéb) szakpáron tanuló hallgatók esszéiben. A vizsgálat érintette a tagmondatok sorrendjét, továbbá az utaló- és a kötőszók használatát is.

A vizsgálatban a téma kutatástörténeti előzményei alapján két hipotézis fogalmazódott meg. A kapott eredmények csak részben igazolták az első hipotézist: a többszörösen összetett, azaz a magasabb strukturáltságú mondatok száma a BTK szakos férfiaknál valóban magasabb volt a korpuszban mért összes dolgozat átlagánál, ugyanakkor az egyszerű mondatok aránya náluk volt a legmagasabb. A férfiak többi csoportjában az arány fordított, az IK-TTK szakosoknál mutatható ki a legkevesebb többszörösen összetett mondat, viszont ők használták a legkevesebb egyszerű mondatot, és ezzel a másik két csoporttal szemben csak az ő teljesítményük múlja felül a szakpáron belül a női hallgatótársaik eredményét. A tagmondatok adatai a BTK-s női hallgatók magasabb szintű szövegalkotási képességét igazolják, ez ellentétes a kutatás első hipotézisével. Az eredmény viszont alátámasztja a második hipotézist: az egyszerű mondatok kisebb aránya, az alárendelések száma a legalább egy BTK-s szakkal rendelkező női hallgatók körében magasabb, mint az IK-TTK szakosok között. A kutatási eredményeket a statisztikai próbák ugyan nem igazolták, az adatok mégis mutatnak bizonyos tendenciákat, amelyek a hipotéziseknek is megfelelnek. Az eddigi empirikus vizsgálatokat

nagyobb korpuszra épülő elemzéssel kívánom folytatni. A kutatási anyag eddigi kvantitatív és tipográfiai elemzése az egyetemi hallgatók szövegalkotási képességének a különféle sajátosságait mutatta ki, a grammatikai vizsgálat ehhez további adatokkal járult hozzá, és ezek is jelzik, hogy sok még a teendő a szövegalkotás fejlesztésében az oktatás minden területén. Kiemelten fontos a fejlesztés az egyetemeken a tanárképzésben is (Tóth 2008; Molnár 2009b), hiszen a hallgatóknak mint leendő pedagógusoknak kulcsszerepük lesz e fejlesztési folyamatban.

Irodalom

- B. Fejes Katalin 1981. *Egy korosztály írásbeli nyelvhasználatának alakulása*. Budapest. Tankönyvkiadó.
- Brügelmann, Hans 1994. Wo genau liegen geschlechtsspezifische Unterschiede beim Schriftspracherwerb? In: Richter, Sigrun – Brügelmann, Hans (Hrsg.) Mädchen lernen ANDERS lernen Jungen. Geschlechtsspezifische Unterschiede beim Schriftspracherwerb. DGLS-Reihe „Lesen und Schreiben“. Libelle: CH-Lengwil. 14–35.
- Busemann, Adolf 1995. *Krisenjahre im Ablauf der menschlicher Jugend*. Rattigen.
- Deme László 1971. *Mondatszerkezeti sajátosságok gyakorlati vizsgálata*. Budapest. Akadémiai Kiadó.
- Fülöp Károly 2017a. Esszészövegek szerkezetének kvantitatív elemzése. *Anyanyelv-pedagógia* 2. <http://www.anyanyelv-pedagogia.hu/cikkek.php?id=679> (2017. július 2.)
- Fülöp Károly 2017b. Egyetemi hallgatók esszészövegeinek tipográfiai elemzése. *Képzés és Gyakorlat* 1–2. 123. http://www.trainingandpractice.hu/?q=hu/kepzes_es_gyakorlat/content/161647026 (2017. december 29.)
- Hast, C. 1993. Einfluss der Geschlechtszugehörigkeit auf den kindlichen Spracherwerb. In: Hufeisen, Britta (Hrsg.) *Das Weib soll schweigen*. Frankfurt. Frauenoffensive. 47–73.
- Horváth Zsuzsanna 1998. *Anyanyelvi tudástérkép. Mérés – Értékelés – Vizsga 4. Középiskolai tantárgyi feladatbankok III*. Országos Közoktatási Intézet. Budapest.
- Jakab Edit 1983. Mondatszerkezeti sajátosságok gyakorisági vizsgálata 7–8. osztályos általános iskolai tanulók elbeszélő fogalmazásaiban. *Magyartanítás* 2: 86–95.
- Kádárné Fülöp Judit 1990. *Hogyan írnak a tizenévesek? Az IEA-fogalmazásvizsgálat Magyarországon*. Akadémiai Kiadó. Budapest.
- Kegyessné Szekeres Erika 2008. Általános iskolás fiúk és lányok fogalmazásainak gender-szempon-tú kvantitatív és kvalitatív vizsgálata. *Alkalmazott Nyelvészeti Közlemények* III/1. http://www.matarka.hu/koz/ISSN_1788-9979/vol_3_no_1_2008/ISSN-1788-9979_vol_3_no_1_2008_107-121.pdf (2016. december 10.)
- Kernya Róza 1988. *A szöveg néhány sajátossága kisiskolások fogalmazásaiban*. Tankönyvkiadó. Budapest.
- Mannhaupt, Gerd 1994. Risikokind Junge, Vorteile der Mädchen in Teilfertigkeiten für den Schriftspracherwerb. In: Richter, Sigrun – Brügelmann, Hans (Hrsg.) Mädchen lernen ANDERS

- lernen Jungen. Geschlechtsspezifische Unterschiede beim Schriftspracherwerb. DGLS-Reihe „Lesen und Schreiben“. Libelle: CH-Lengwil. 36–50.
- Molnár Edit Katalin 2000. A fogalmazási képesség fejlődésének mérése. *Iskolakultúra* 8: 49–59.
- Molnár Edit Katalin 2002. Az írásbeli szövegalkotás. In: *Csapó Benő (szerk.) Az iskolai műveltség. Osiris Kiadó. Budapest.* 193–216.
- Molnár Edit Katalin 2003. *Az írásbeli szövegalkotás fejlődése. Vizsgálatok 10–17 éves tanulók körében.* PhD-disszertáció. Kézirat. SZTE–ELTE.
- Molnár Edit Katalin 2009a. Anyanyelv – az írásbeli szövegalkotás példája. http://www.econ.core.hu/file/download/ktik/ktik12_15_anyanyelv.pdf (2012. szeptember 16.)
- Molnár Edit Katalin 2009b. Az írásbeli szövegalkotás funkciója és hatékonysága magyar egyetemista diákok dolgozatainak szövegeiben. *Anyanyelv-pedagógia* 1. <http://www.anyanyelv-pedagogia.hu/cikkek.php?id=138> (2012. szeptember 16.)
- Molnár Edit Katalin – Nagy Zsuzsanna 2012. Anyanyelvi tudásszintmérések és képességvizsgálatok. In: *Csapó Benő (szerk.) Mérlegen a magyar iskola.* Nemzeti Tankönyvkiadó. Budapest. 191–240.
- Nagy Zsuzsanna 2009a. 17 éves tanulók szövegalkotási képessége és szövegekre vonatkozó ítéletei. *Iskolakultúra* 11: 19–31.
- Nagy Zsuzsanna 2009b. 11. osztályos tanulók szövegalkotási képessége és szövegtani ismeretei. *Anyanyelv-pedagógia* 3. <http://www.anyanyelv-pedagogia.hu/cikkek.php?id=186> (2017. június 2.)
- Orosz Sándor 1972. *A fogalmazástechnika mérésmethodikai problémái és országos színvonala.* Tankönyvkiadó. Budapest.
- Pintér Henriett 2009. Az írásbeli szövegalkotás: út a tudáshoz. *Magyar Pedagógia* 2: 121–146.
- Szilassy Eszter 2014. Egy felsőoktatási szövegalkotási felmérés tanulságai. *Anyanyelv-pedagógia* 3. <http://www.anyanyelv-pedagogia.hu/cikkek.php?id=528> (2017. május 8.)
- Tóth Beatrix 2008. Fogalmazástanítás – miért és hogyan másképpen? *Anyanyelv-pedagógia* 1. <http://www.anyanyelv-pedagogia.hu/cikkek.php?id=15> (2012. szeptember 16.)
- Vári Péter (szerk.) 1999. *Monitor '97. A tanulók tudásának változása. Mérés – Értékelés – Vizsga* 6. Országos Közoktatási Intézet. Budapest.

Fülöp, Károly
Grammatical analysis of essay texts

This study—within the framework of a research project on adults’ writing strategies—provides the analysis of essay texts produced by teacher trainees. It summarizes the main results of earlier research on related topics, then it introduces the results of the grammatical analysis of the essay texts. This research also covers sentence types in the paragraphs, the ratio of simple and complex sentences in the essay texts; the relations between text length, sentence number, and sentence types; the use of demonstratives and conjunctions, and the analysis of subordinate and coordinate relations at sentence level. Continuing earlier phases of the research project, this study also discusses the gender-dependent text production characteristics as well as the grammatical differences in the essays of teacher trainees majoring in humanities, natural sciences and both. The research results might be useful not only for further research but also in the first language education at secondary school.

Kulcsszók: szövegalkotás, szövegelemzés, esszé, anyanyelvi fejlesztés

Keywords: text production, text analysis, essay, first language development

Az írás szerzőjéről

Fülöp Károly

magyar–francia szakos tanár

Budapest XVI. Kerületi Batthyány Ilona Általános Iskola, Budapest

fulopkarolyj@gmail.com